

De rol van de CIA lijkt minder belangrijk te zijn geweest dan vaak wordt aangenomen...

<http://www.photo.nl/>

De Nederlandse fotograaf Jan Banning legde de schokkende gevolgen vast voor de Vietnamese bevolking van de chemische bombardementen (The children of Agent Orange).

Onder het trefwoord 'Agent Orange' vindt u veel veteranen-sites, voornamelijk over de gevolgen voor Amerikaanse soldaten die met de chemicaliën hebben gewerkt en ziek zijn geworden.

<http://www.anpfotoarchief.nl/>

Met het trefwoord *Vietnam* komen een aantal minder bekende foto's in beeld die goed gebruikt kunnen worden in bijvoorbeeld een powerpoint presentatie van docent of leerling.

Veel meer beeldmateriaal vindt u op: <http://history1900s.about.com/library/photos/blyindexvietnam.htm>

Tientallen foto's over allerlei deelonderwerpen van de oorlog: staatslieden, soldaten, burgers, vrouwen, media, gevangenen, enzovoort. Aanbevolen.

http://www.1stcavmedic.com/jane_fonda.htm

is een veteranen-site met een heftige veroordeling van de 'anti-Amerikaanse activiteiten' van filmster Jane Fonda. Haar bezoek aan Noord-Vietnam en de lovende bewoordingen die zij daarover uitte tijdens een radio-uitzending, ervoeren de veteranen als een dolkstoot in de rug. (Met transcriptie en foto's.)

www.landweb.com

Een uitgebreide site over alle aspecten van Vietnam, inclusief de geschiedenis. Helpt de docent om een breed beeld te krijgen van het land.

www.onsverleden.net

bevat een uitgebreide chronologie van de geschiedenis van Vietnam. Deze begint in 208 vC en loopt tot 1975.

www.nationaalarchief.nl/onderwijs

'And it's one, two, three, what are we fighting for?'

Voor wie jong was in de jaren zestig – en gezien het publiek op de

Leidse nascholing kun je je afvragen welke docent was dat niet? –

kost het geen enkele moeite dit refrein uit volle borst mee te zingen:

'Don't ask me, I don't give a damn, next stop is Vietnam!'

Dit nummer van Country Joe MacDonald and the Fish, dat eigenlijk de 'I-Feel-Like-I'm-Fixin'-To-Die-Rag' heet, is buitengewoon populair bij de jeugd eind jaren zestig. In het bijzonder bij hen, die zich niet kunnen vinden in de officiële standpunten van de Amerikaanse regering. Country Joe en zijn band spelen het nummer met aanstekelijk enthousiasme op het legendarische Woodstock-festival in 1969, waar de

honderdduizenden festivalgangers telkenmale het refrein a capella meezingen.

Overigens hetzelfde festival waar gitaarvirtuoos Jimi Hendrix het Amerikaanse volkslied 'A Star Spangled Banner' op een zodanige wijze uitvoert, dat het gehoor zich midden in de hel van het Vietnamese slagveld waant. Dat is 1969.

Hoe anders ziet de Amerikaanse hit-parade er in 1966 uit, slechts drie jaar eerder. Vietnam-veteraan Sergeant Barry Sadler staat al vijf weken achtereenvolgend op de eerste plaats en met 11 miljoen verkochte singles is zijn 'The Ballad of the Green Berets' verreweg de bestverkochte plaat van dat jaar. *'Fighting soldiers from the sky, Fearless men who jump and die, Men who mean just what they say, The brave men of the Green Beret.'*

Het optreden in Vietnam van de Amerikaanse 'green berets' ofwel de paratroepen gaat er in '66 bij het publiek nog in als kook.

Je mag je afvragen wat de muzikale voorkeur in de Verenigde Staten in een paar jaar tijd heeft doen omslaan. Niets minder dan een fundamentele wijziging in de appreciatie van het publiek, die zeker niet beperkt blijft tot bepaalde vormen van entertainment. Integendeel. In de publieke opinie gaat 'Vietnam' meer en meer als een katalysator werken. Meningeën worden geproforceerd en verhoudingen scherper. Die tussen democraat en republikein, tussen oud en jong, rijk en arm, en ook die tussen blank en zwart.

Dit zijn zo maar een paar vragen, die bij ons opborrelen, vanaf het moment dat wij ons in het Nationaal Archief bezighouden met de nieuwe website voor het examenonderwerp 'Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam'.

Onze primaire gedachte, bij de keuze voor alweer een 'buitenlands' onderwerp, is dat we niet al te ruim in het archiefmateriaal zullen zitten. Maar bij nader inzien en enig creatief doordenken blijken we er, net als bij het vorige onderwerp 'Met de loop op Lancashire', toch een mouw aan te kunnen passen.

Oorlog in foto's

Het is algemeen bekend dat er geen oorlog zo visueel is vastgelegd als de oorlog in Vietnam. Dag in dag uit brengt de televisie op prime time het slagveld in de huiskamer. Met dezelfde frequentie vinden berichten van reporters van het front recht-

streeks hun weg naar de voorpagina van dag- en weekbladen. Onze eerste zoektocht naar bestanden over de oorlog in Vietnam richt zich dan ook op visueel archiefmateriaal.

En geluk is op onze hand. Laat nu net een paar jaar geleden het Nationaal Archief de bestanden van de RVD, de Rijksvoorlichtingsdienst, hebben overgenomen, waaronder hun complete fotocollectie. En laat nu een substantieel deel van die omvangrijke RVD-verzameling worden gevormd door de zogenaamde ANEFO-collectie. ANEFO is de handelsnaam van het voormalige Algemeen Nederlands Fotopersbureau, dat bij zijn opheffing enige jaren eerder het beeldmateriaal had ondergebracht bij de RVD. Inmiddels zijn 500.000 negatieven van de ANEFO-collectie gescand en gepubliceerd op de Beeldbank van het Nationaal Archief. Een kleine 800 beelden hiervan blijken Vietnam als onderwerp te hebben. Daarnaast hebben wij de collectie positieven, de afgedrukte negatieven, bekeken. Deze positieven-collectie, die alleen al honderdduizenden exemplaren omvat, is jammer genoeg slechts ontsloten op trefwoord. Maar onder 'Vietnam' vinden wij ook hier al honderden afdrucken, die deels wél, deels niet met de negatieven blijken te corresponderen. In de nieuwe website zijn een 50-tal van deze foto's opgenomen in een chronologisch geordende Beeldengalerij.

Laat mij eerst in het kort de werkwijze van een fotopersbureau als het vroegere ANEFO uitleggen. ANEFO bestelt al dan niet op verzoek van een Nederlands medium een beeld bij een buitenlands fotopersbureau. Dit bureau stuurt een positief op met aan de achterzijde het bij-schrift over of het commentaar op de beeldzijde. ANEFO stuurt het ontvangen buitenlandse positief soms wel, soms niet door aan de vragensteller. In dit laatste geval maakt ANEFO eerst zelf een opname van het positief en zendt vervolgens dit 'tussen-negatief' aan de Nederlandse klant. Of ANEFO drukt zijn tussennegatief zelf af tot een nieuw positief, dat wordt opgestuurd.

Partijdige commentaren

Nu kunnen afbeeldingen veel zeggen en soms zegt één beeld meer dan duizend woorden. In het geval van de ANEFO-positieven echter is de tekst achterop minstens zo interessant als het beeld op de voorkant. De bijschriften en commentaren op de oorspronkelijke positieven zijn soms feitelijk, maar ook wel ironisch of sarcastisch tot ronduit subjectief. In een aantal gevallen zijn ze zwaar politiek aangezet, al dan niet ingegeven door een voorgeschreven partijlijn. Behoorlijk wat ANEFO-positieven blijken namelijk afkomstig van persbureaus uit landen die destijds achter het IJzeren Gordijn lagen en behoorden tot het communistische blok. Positieven uit de DDR, uit Bulgarije, de Sovjet-Unie, de Volksrepubliek China, zelfs hele reportages uit Cuba hebben hun weg naar de Nederlandse markt weten te vinden. In de bijschriften en commentaren op beelden van deze persbureaus heeft men het dan zonder uitzondering over de 'imperialistische agressie' van de 'luchtpiraten' uit de Verenigde Staten die op 'laffe en meedogenloze' wijze de 'heroïsche' bevolking van Vietnam 'terroriseren'.

programma

cultureel centrum de Lindenberg - zaterdag 18 jan. 19.30 uur

VIET NAM MANIFESTATIE

Pham Thi Minh
vertegenwoordigster van de
Voorlopige Revolutionaire
Regering van Zuid Viet Nam

Jane Fonda
lid van de Indo China
Peace Campaign
(I.P.C.)

bij gelegenheid van de 2-de verjaardag van de ondertekening van de akkoorden van Parijs (27 januari 1973).

Programma van een Vietnam-manifestatie met Jane Fonda.

De foto op blz. 42 komt van het Westduitse persbureau Keystone/ Bild en heeft als bijschrift:

'CHRISTKIND...

...spielte dieser "schwarze Mann", ein amerikanischer Sergeant, im fernöstlichen Krisengebiet. Nachdem während der Weihnachtsfeiertage Waffenruhe herrschte – die allerdings mehrmals gebrochen wurde – hatte er Zeit, jene 2500 sud-vietnamesischen Flüchtlinge zu besuchen, die kurz zuvor aus einem von Viet Cong beherrschten Gebiet evakuiert worden waren. Die Weihnachtsgabe des GI an die Flüchtlingen, die, wie sie erklärten, drei Jahre lang 'Sklaven' der Viet Cong waren, – Vitaminetabletten. Ein seltsames X-mas-present, das jedoch, wie unser Bild zeigt, dankbar entgegengenommen wurde.'

Hiernaast: het graven van een loopgraaf. Het bijschrift is van een Chinees persbureau:

'The scheme to set up strategic hamlets, which form a main pillar in the war of aggression in south Vietnam, conducted by U.S. imperialism, has gone entirely bankrupt. These strategic hamlets have been destroyed by the heroic people of south Vietnam with the coordinated efforts of the liberation army and the people's guerrillas in the mass struggle. In their place the people have built fighting hamlets... The fighting hamlet is today established across the length and breadth of the southern part of Vietnam ... forming a powerful guarantee for the defeat of the U.S. aggressors...

Daarentegen zijn bijschriften en commentaren van de westerse foto-persbureaus over het algemeen neutraal van toon. Zij het dat hun toonzetting kritischer wordt naarmate de oorlog zich voortsleept.

De vraag waarom er relatief veel Oostblok-materiaal bij de positieven zit, valt moeilijk te beantwoorden bij het ontbreken van adequaat archief-materiaal over ANEFO en ook over de Rijksvoorlichtingsdienst. Misschien wilde ANEFO niet alleen afhankelijk zijn van westers materiaal, misschien wilde het andere beelden laten zien. Of misschien was, plat geredeneerd, het communistische materiaal gewoonweg goedkoper. In ieder geval zullen het vermoedelijk niet de bijschriften en commentaren zijn geweest die hebben doen besluiten tot aanschaf.

Een begrip als 'vijandbeeld', een van de termen in de stofomschrijving die de examenkandidaten dienen te kennen, laat zich aan de hand van beeld en bijschrift moeiteloos definiëren. Bovendien blijkt bij nadere bestudering van de beelden dat de ideologische herkomst niet alleen aan de tekst valt te herleiden. Ook door hun keuze van het beeld, van de uitsnede en van de inscenering blijken zowel fotograaf als persbureau de publieke opinie te willen sturen.

Nederland en Vietnam

Er zijn nog twee collecties waaruit wij hebben kunnen putten voor deze website: de archieven van de Tweede Kamer en die van het Ministerie van Algemene Zaken. De laatste zijn sinds twee jaar voor het publiek toegankelijk na overdracht aan het Nationaal Archief.

Van het materiaal van het Ministerie van AZ is vooral het KMP-archief (het archief van het Kabinet van de Minister-President) van belang. Immers alle zaken van enige importantie na 1945, die Nederland betreffen of de positie van Nederland in de wereld, gaan langs de burelen van de minister-president. En ofschoon Nederland in het hele Vietnam-conflict slechts een marginale rol speelt, is ons land wel een trouw bondgenoot van de vs. Bovendien een actief partner in de NAVO en in tal van andere internationale verbanden. Daarnaast heeft ons land tot 1962 territoriale bezittingen gehad in de Aziatische regio en wegen Nederlands economische belangen in het gebied nog altijd zwaar.

We zien aan de hand van de documenten dat regelmatig, zoals binnen een goed bondgenootschap betaamt, de ene partij de andere bijpraat of inleent, hetzij in onderling overleg tussen de ministers van Buitenlandse

Zaken, hetzij in rechtstreekse correspondentie tussen de president van de vs en de Nederlandse minister-president. Al moeten we begrippen als 'bijpraten' en 'inleenen' in deze met flink wat korreltjes zout nemen. Niettemin geeft het KMP-archief blijk van de worsteling met de materie 'Vietnam', die de Nederlandse bewindslieden hebben gekend, zoals ook hun onderdanen worstelen met de problematiek. Zeker wanneer eind jaren zestig enerzijds het vredesproces op gang komt, maar anderzijds de bombardementen in volle hevigheid toenemen. Evenals in de vs roert de Nederlandse publieke opinie zich in die jaren. In het begin zijn de reacties nog mondjesmaat en vooral van linkse huize, maar later worden massaal en samenlevingsbreed protesten geuit.

Al met al blijken de archieven opnieuw 'rijker' dan gedacht en zijn wij er in geslaagd een kleine honderd afbeeldingen en ruim twintig documenten over de dekolonisatie en de Koude Oorlog in Vietnam te selecteren.

Cees Jan van Golen,
beleidsmedewerker Educatie
Nationaal Archief